

N:o 36.

Kongl. Maj:ts nådiga proposition till Riksdagen, angående förvärfvande af mark för utvidgning af renbetesfjellen i Jemtlands län; gifven Stockholms slott den 13 Maj 1887.

Med hänseende till nödvändigheten att söka utvidga de åt lapparne bibehållna renbetesfjell i Jemtlands län och sedan domänstyrelsen på nådig befallning afgifvit utlåtande i fråga om tillgången å skog inom nämnda trakter och sättet för dess tillgodogörande, vill Kongl. Maj:t, under hänvisning till hvad bilagda protokoll öfver justitiedepartementsärenden innehåller, föreslå Riksdagen att medgifva, att behållna afkastningen af den skogsafverkning på renbetesfjellen i Jemtlands län, som i enlighet med domänstyrelsens förslag kan varda föreskrifven, må användas till förvärfvande af mark för utvidgning af nämnda renbetesfjell, i afsigt att bereda lapparne nödigt utrymme för renskötseln under tiden från maj till september månader, samt att, när vissa delar af förvärfvade områden kunna genom skogsafverkning eller annorledes lemna afkastning, eller ej äro för det afsedda ändamålet nödiga, på Kongl. Maj:t må bero att ställa sådana delar under skogsstatens förvaltning eller utarrendera eller försälja dem, under iakttagande deraf, att afkastningen eller försäljningssumman, den sistnämnda derest Kongl. Maj:t ej pröfvar den böra användas att på annan trakt inom länet utvidga lapparnes renbetesrättigheter, tillfaller statsverket.

Kongl. Maj:t förblifver Riksdagen med all kongl. nåd och ynnest städse välbevågen.

OSCAR.

Nils von Steyern.

Utdrag af protokollet öfver justitiedepartementsärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott fredagen den 13 maj 1887,

i närvaro af:

Hans excellens herr statsministern THEMPTANDER,
 Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena grefve
 EHRENSVÄRD,
 Statsråden: LOVÉN,
 VON STEYERN,
 friherre VON OTTER,
 HAMMARSKJÖLD,
 RICHERT,
 RYDING,
 VON KRUSENSTJERNA,
 friherre TAMM.

Departementschefen statsrådet von Steyern anförde, efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet:

»Den af Eders Kongl. Maj:t den 4 juni 1886 utfärdade lag angående de svenska lapparnes rätt till renbete i Sverige innehåller i 1 §, att lapparne i Jemtlands län ej få, utan vederbörande jordegares eller brukares samtycke, uppehålla sig på enskildes egor å annan tid än oktober—april månader. Detta innebär, att lapparne under den öfriga delen af året eller maj—september äro hänvisade att vistas uteslutande på de åt dem i närheten af riksgränsen upplätta renbetesfjell, och det är dem vid äfventyr af böter förbjudet att under nämnda tid med sina renar öfverskrida gränsen för dessa fjell. En sådan anordning förutsätter, att renbetesfjellen frambringa all den växtlighet, som erfordras för renens uppehälle derstädes under sommartiden. Under den förberedande behandlingen af lapplagen visade sig dock, att detta icke är förhållandet med dessa fjell, sådana de för närvarande äro till sitt omfång bestämda. Man har nemligen vid af-

vittringen inom Jemtlands län icke tagit nödig hänsyn till lapparnes behof, och stora sträckor, inom hvilka de vår och höst plägat uppehålla sig, hafva upplåtits åt enskilde. Deraf har i vissa trakter af länet uppstått stor svårighet för lapparne att särskildt vårtiden, i Maj månad, innan växtligheten på fjellen hunnit utvecklas, hålla renarne kvar inom sina områden och hindra dem att göra skada på enskildes angränsande, längre ned belägna och derföre tidigare gräsbeväxta egor. Men skattefjellen hafva icke blott gjorts trängre till utrymmet än för lapparnes behof erfordras, utan de hafva blifvit genom inskjutande, enskilde tillhörige egor skilda från hvarandra, så att de ej bilda en sammanhängande och för lapparne lätt åtkomlig sträcka. Dylik enskild mark kan under renarnes kringströfvande svårligen under några omständigheter skyddas mot intrång.

För att skaffa bot mot den skada, som således vid afvittringen tillfogats lapparne, hade redan den komité, som utarbetat lapplagen, föreslagit att för medel, som kunde inflyta genom försäljning af skog från renbetesfjellen, till lapparnes begagnande under de tider, då dessa fjell voro otillräckliga för renarnes uppehälle under sommaren, förvärfva nödig mark från angränsande jordegare, innan lagens stränga förbud tillämpades. Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet var af samma mening, och Riksdagen beslöt att för detta ändamål uppskjuta lagens tillämpning i Jemtlands län till den 1 januari 1889.

Eders Kongl. Maj:t lät ofördröjligen vidtaga erforderliga mått och steg för ändamålet vinnande. Samma dag lagen utfärdades erhöll Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i Jemtlands län befallning att inkomma med förslag å de åtgärder, som borde vidtagas för att genom köp, expropriation eller lega från enskilde förvärfva sådan mark, som syntes oundgängligen erforderlig för renbetesfjellens utvidgning, så att de under månaderna maj till september erbjöde tillräckligt bete åt renarne. Efter förslag af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande uppdrog Eders Kongl. Maj:t åt en komité, bestående af skogsinspektören F. W. Tigerhjelm, förste landtmätaren F. W. Jonson och tillförordnade lappfogden, kronolänsmannen A. Suwe att efter noggrann undersökning på stället och sedan de intresserade, såväl lappar som närboende bofaste, fått tillfälle att, sjelfve eller genom ombud, för komitén uttala sin mening, till Eders Kongl. Maj:t inkomma med förslag å den enskilde tillhöriga mark, som komitén funne oundgängligen nödig för att under månaderna maj—september bereda lapparne vid de för dem afsatta land tillgång till skog eller renbete eller för att bereda dem vägar öfver inegor mellan landen eller för att uppföra stängsel till förekommande af skada af renar. Komiterade skulle vid afgifvande af sitt förslag särskildt yttra sig öfver hvilka områden kunde anses behöfva till sådant omfång tagas i anspråk för lapparnes behof, att

de borde under full eganderätt af staten förvärfvas, och å hvilka det intrång, som vanligen kunde förekomma, icke vore af större betydelse för jordegaren, än att rättighet dertill lämpligen borde kunna mot årlig afgift betingas. Undersökningarna skulle verkställas å den tid och i den ordning, länets särskilda renbetesstrakter emellan, som af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande bestämdes.

Denna undersökning verkställdes sistlidna års sommar inom Hede, Tennäs och Storsjö samt Ovikens, Hallens och Undersäkers socknar, således i Herjedalen och Vestra Jemtland. Öfver hvad dervid förekommit hafva komiterade afgifvit betänkande, innefattande jemväl förslag å den mark, som ansågs företrädesvis böra för renbetesfjellens utvidgning inlösas. Komiterade hafva fäst uppmärksamheten derpå, att utom hvad som nödvändigt erfordrades för att skaffa bete åt renarne, kunde blifva nödigt att på ett eller annat ställe förvärfva mark för beredande af naturliga gränser mellan lappmarken och den odlade bygden, äfvensom derpå, att utgifterna för markens förvärfvande borde kunna i viss mån ersättas, då förvärfvet skulle omfatta en del god skogsmark, samt de jordbruk och gårdar, hvilka måste inlösas, borde kunna utarrenderas åt enskilde.

I sistnämnda hänseende har Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande föreslagit, att de områden, som komma att förvärfvas, måtte sammanslås med tillgränsande renbetesland och såsom sådana anses, med undantag af dem, som vare sig genom skogsafverkning eller utarrendering af jord kunde gifva afkastning, och hvilka derföre borde öfverlemnas åt domänstyrelsens förvaltning, med vilkor att vid tillgodogörande af sådan egendoms tillgångar behörigt afseende alltid fästes dervid, att lapparnes behof af bete och skog i första rummet tillgodosågs. Häri har domänstyrelsen instämt, endast med den erinran, att då vissa delar af ifrågavarande områden i anseende till aflägset läge från de allmänna skogarne ej torde utan särskilda omkostnader kunna tagas under skogsstatens förvaltning, det måtte få bero på Eders Kongl. Maj:ts pröfning i hvarje särskildt fall, hvilka områden skola ställas under sådan förvaltning eller böra såsom renbetesland anses.

Beträffande sättet, hvarpå mark skulle förvärfvas, har undersökningskomitén föreslagit, att i de fall, der fråga är om inlösen af hela hemman eller förut till gränser och beskaffenhet noga kända delar deraf, obetingadt företräde borde gifvas derät, att uppgörelserna må ske under hand genom Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet, hvaremot endast i de fall, der många delegare samt stridiga intressen derför uppstälde oöfvervinneliga hinder, egornas expropriation af komiterade förordades. Att denna senare utväg medförde ojemförligt högre kostnader, vore en erfarenhet, som med hänsyn till allmänhetens uppfattning om tillämpningen af expropriationsförfattningen inom orten på senare tider vunnits.

Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande åter har föreställt sig att vid sådant fall, då det vore på förhand bestämdt, att marken skulle förvärfvas åt staten eller det åtminstone vore högst sannolikt, att sådant förvärfv komme att ske, skulle någon öfverenskommelse på antagliga grunder sannolikt icke kunna träffas, då markens egare icke torde gå in på någon sådan, såvida det icke bjöds honom mera än han hoppades att af expropriationsnämnd få sig tillerkändt, hvadan vid sådant förhållande det vore bättre att genast exproprieras. Skulle åter Eders Kongl. Maj:t på grund af komiténs utlåtande bestämma, att äfven mark utöfver det såsom alldeles nödvändigt ansedda skulle få förvärfvas, derest sådant förvärfv kunde ske på för staten antagliga villkor, och det således icke på förhand vore bestämdt, att köp ovilkorligen skulle ske, kunde mark antagligen förvärfvas för jemförelsevis godt pris.

Hvad slutligen beträffar de för förvärfvande af mark erforderliga medel, har jag redan antydt, hurusom man tänkt sig, att dessa skulle anskaffas genom skogsafverkning på renbetesfjellen. För att åstadkomma utredning om möjligheten häraf, gaf Eders Kongl. Maj:t den 29 Maj 1885 domänstyrelsen befallning att under samma år föranstalta om undersökning af tillgången på skog inom de åt lapparne upplätta skattefjell i Jemtlands län, dervid borde tillses, om skogen vore tillräcklig för lapparnes behof och om den derutöfver medgäfv upplåtelse för skogsafverkning, i hvilket senare fall uppgift borde meddelas å antalet och beskaffenheten af de träd, som kunde blifva föremål för en sådan upplåtelse, hvarjemte vid förslaget afgifvande tillbörligt afseende borde fästas derå, att nödig skog kvarlemnades ej blott till fyllande af lapparnes arliga virkesbehof, utan ock till erforderligt skydd mot fjellvindarne och till befordrande af skogsäterväxten.

I underdänig skrifvelse den 26 oktober samma år har domänstyrelsen med öfverlemnande af vederbörande jägmästares, efter verkställda undersökningar, lemnade uppgifter om skogstillgången å ifrågavarande skattefjell, skogsinspektörens i Jemtlands distrikt deröfver afgifna utlåtande samt ett hos domänstyrelsen uppgjort sammandrag öfver skogstjenstemännens uppgifter, utvisande en skogstillgång af omkring 820,500 äldre, öfvermogna timmerträd, som för fyllande af lapparnes virkesbehof ej vore erforderlig och utan olägenhet med afseende å nödigt skydd mot fjellvindarne och utan fara för skogsäterväxten ansetts kunna afverkas, hemställt att, enär de föreslagna afverkningstraktaternas belägenhet invid eller i närheten af den öfre barrskogsregionen, der ett aftagande i barrskogens förekomst iakttagits, manade till varsamhet vid skogens afverkning, det måtte tillåtas domänstyrelsen att med afseende å sättet för tillgodogörande af befintlig timmertillgång inom skattefjellen få afgifva underdänigt förslag efter det utredning om hvad härutinnan borde iakttagas vunnits genom undersökningar derstädes af enahanda beskaffenhet med dem, som föregående år blifvit

genom domänstyrelsens föranstaltande utförda angående skogsväxtligheten och dermed i samband stående förhållanden inom Norrbottens län. Denna hemställan blef af Eders Kongl. Maj:t den 25 juni 1886 i näder bifallen.

Sedan sådana undersökningar under sistlidna års sommar blifvit af direktören vid skogsinstitutet C. G. Holmerz och amanuensen i domänstyrelsen Th. Örtenblad verkställda inom Jemtlands län, hafva dervid vunna resultat sammanfattats i ett till domänstyrelsen den 28 sistlidne februari afgifvet utlåtande, som af styrelsen med eget yttrande till Eders Kongl. Maj:t öfverlemnats. Med erinran att lappskattefjellens skogstillgångar, som å vissa trakter ansenligt öfverstege den lappska befolkningens behof, icke borde lemnas obegagnade, helst som en omsorgsfullt utförd afverkning inom många trakter medförde samma säkerhet för skogens bestånd som trädens i följd af ålder efter hand pågående utdöende, har i berörda utlåtande framhållits nödvändigheten af att vissa försigtighetsmått, så vidt möjligt utan att i väsentligare mån fördyra afverkningen, måtte iakttagas vid timmerskogens tillgodogörande å ifrågavarande skattefjell i syfte ej mindre att skydda det nuvarande skogsbeståndet mot fjellvindarnes menliga inverkan och befordra skogens förnyring efter afverkningen, än ock att förekomma olägenheter för lapparnes näringsfång, i hvilka afseenden hufvudsakligen föreslagits:

att skogsbestånden i fjellbandet äfvensom å lapparnes flyttningsvägar undantoges från afverkning i vidsträcktare mån än för lapparnes eget behof;

att, intill dess erfarenhet vunnits rörande uppkomst af återväxt samt utglesningens inflytande på det kvarvarande skogsbeståndet, afverkningen å trakter nedanför fjellbandet inskränktes till mer eller mindre skyddade lokaler;

att afverkningen i möjligaste måtto koncentrerades för att ej fördyras eller orsaka lapparne ökade olägenheter;

att i väl skyddade lägen plantornas ljusbehof borde tillgodoses genom att jemte saludugliga träd utfälla mest hindrande vrakträd och undertryckt skog, medan deremot, då läget vid fortsatt närmande mot fjellgränsen eller vid öfvergången från höjdernas läsidor blefve i någon mån exponerad, afseende hufvudsakligen borde fästas dervid, att återväxten af den kvarstående skogen erhöles nödigt skydd mot vindarne, äfven om plantornas ljusbehof icke samtidigt skulle kunna i önskvärd mån tillgodoses, samt att afverkningen sålunda hufvudsakligen endast borde omfatta säljbar, frisk skog, som i allmänhet borde medtagas intill en minimidimension af 30 cms tvärmått och brösthöjd, så att huggningen först efter en längre tidsperiod måtte återkomma till samma trakt;

att i de få fall, då skogsbestånden bildade sammanhängande områden på flera kilometers utsträckning i längd och bredd, trakten icke på en gång genomblåddes, utan efter terrängförhållandena afdelades i utdrif-

ningstrakter af lämplig omfattning, hvarefter vid första genomblädningen endast hvarannan sådan trakt afverkades, medan de andra orörda kvarstode såsom skydd under föryngringstiden och först då blefve föremål för afverkning, när skogen å de utglesnade trakterna hunnit vänja sig vid friställningen, samt återväxten å desamma vore tryggad; samt

att, derest det skulle visa sig, att lapparne lida afsevärd skada genom efter afverkning qvarliggande oqvistade träd och träddeklar, och af sådan anledning uppvistning påyrkades å någon eller några af de för afverkning afsedda trakter, dylik åtgärd då undantagsvis måtte ega rum.

Dessa grunder för afverknings utförande inom skattefjellen har domänstyrelsen ansett vara betryggande; och syntes det styrelsen som om, med iakttagande af de försigtighetsmått, nämnda grunder innefattade, den å vissa trakter inom berörda fjellområden enligt skogstjenstemännens uppgift befintliga timmertillgång utan fara för qvarvarande skog skulle kunna tillgodogöras, dervid emellertid genom de föreslagna bestämmelsernas tillämpning vid afverkningen ett något mindre antal träd möjligen torde komma att afverkas, än som i skogstjenstemännens förberörda uppgifter angifvits. Å flere trakter vore tillgången å afverkningsbar skog ej större, än att den utan olägenhet kunde på en gång försäljas för afverkning på ett eller några få år, men å andra trakter vore den deremot af den betydighet, att afverkningen måste fördelas på längre tid, om än för vinnande af nöjaktiga priser försäljning på en gång af timmertillgången å viss trakt eller vid visst vattendrag egde rum, i hvilket fall betalningsterminerna måste lämpas efter afverkningens fortskridande. Inom en tid af 20 år torde emellertid ifrågavarande timmertillgångar böra tillgodogöras.

Efter den utredning, som sålunda vunnits, synes mig saken nu vara i det skick, att frågan om renbetesfjellens utvidgning kan föreläggas Riksdagen; och torde det vara desto angelägnare, att detta sker nu, som endast ett och ett halft år återstå till dess lapplagen träder i tillämpning. Hinder för en dylik framställning bör ej möta deraf, att undersökningarna i norra Jemtland angående den mark, som der bör inlösas, ännu ej är fullbordad, och att således någon fullständig uppgift om all den mark, som behöfver förvärfvas, icke kan Riksdagen meddelas. Jag delar nemligen fullkomligt den af Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande uttalade mening, att det icke vore klokt att på förhand bestämna sig för förvärfvande af någon viss mark, emedan detta ovilkorligen skulle uppdrifva inköpspriset till en oskälig höjd. Jag håller ock före, att ganska få af de af komitén till inköp föreslagna områden äro så oombärliga för lapparne, att de under alla omständigheter måste köpas, enär utan tvifvel motsvarande fördelar kunna ernås genom fjellens utvidgning åt andra håll och lapparnes förflyttning till de sålunda förvärfvade markerna. At Eders Kongl. Maj:ts befallningshafvande torde

derföre böra uppdragas att med hufvudsaklig ledning af komiterades förslag underhandla med vederbörande jordegare om öfverlåtelse af erforderlig mark och, då sådan kan för skäligt pris förvärfvas, derom hos Eders Kongl. Maj:t göra underdånig framställning. Skulle behof af tillgångar för ändamålet uppstå innan skogsförsäljningsmedel till motsvarande belopp influtit, torde dock detta behof icke blifva af större omfattning, än att beloppen kunna af statskontoret förskjutas mot ersättning i den mån skogsförsäljningsmedlen inflyta.

Då det understundom kan blifva nödigt att för ernående af bättre köpevilkor inlösa ett större område, hvaraf sedermera någon del, som ej kan för lapparnes räkning användas, bör kunna afyttras eller annorledes komma kronan till nytta, torde rättighet att derom förordna böra stå Eders Kongl. Maj:t öppen. Med köpeskillingen för såld mark borde i sådant fall förfaras på lika sätt som med skogsförsäljningsmedlen.

Jag hemställer alltså, att Eders Kongl. Maj:t tacktes föreslå Riksdagen att medgifva:

att behållna afkastningen af den skogsafverkning på renbetesfjellen i Jemtlands län, som i enlighet med domänstyrelsens förslag kan varda föreskrifven, må användas till förvärfvande af mark för utvidgning af nämnda renbetesfjell i afsigt att bereda lapparne nödigt utrymme för renskötseln under tiden från maj till september månader; samt

att när vissa delar af förvärfvade områden kunna genom skogsafverkning eller annorledes lemna atkastning, eller ej äro för det afsedda ändamålet nödiga, på Eders Kongl. Maj:t må bero att ställa sådana delar under skogsstatens förvaltning eller utarrendera eller försälja dem, under iakttagande deraf, att atkastningen eller försäljningssumman, den sistnämnda derest Eders Kongl. Maj:t ej pröfvar den böra användas att på annan trakt inom länet utvidga lapparnes renbetesrättigheter, tillfaller statsverket.»

Till hvad föredraganden sålunda hemställt tacktes, på tillstyrkan jemväl af statsrådets öfrige ledamöter, Hans Maj:t Konungen lemna bifall; och skulle proposition till Riksdagen aflätas af det innehåll, Bil. A vid detta protokoll utvisar.

Ex protocollo

C. P. Hagbergh.